

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2005/8

Karar Sayısı : 2006/2

Karar Günü : 5.1.2006

Resmi Gazete Tarih-Sayısı : 25.07.2006 - 26239

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Ali TOPUZ, Kemal KILIÇDAROĞLU ve 122 Milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 4.11.2004 günlü, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27. maddesinin üçüncü fıkrasının son tümcesinin Anayasa'nın 2., 11., 13. ve 33. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

II- İPTALİ İSTENEN YASA KURALI

4.11.2004 günlü, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun iptali istenen kuralı da içeren 27. maddesi şöyledir:

“MADDE 27.- Kamu yararına çalışan dernekler, ilgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir. Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için, en az bir yıldan beri faaliyette bulunması ve derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere giriştiği faaliyetlerin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması şarttır.

Kamu yararına çalışan dernek statüsünün kazanılması, kaybedilmesi ve gerekli belgeler ile diğer esas ve usuller yönetmelikte düzenlenir.

Kamu yararına çalışan dernekler en az iki yılda bir denetlenir. Yapılan denetimler sonucunda düzenlenen raporlar üzerine, kamu yararına çalışan derneklerin organlarında görev alan üyeler veya ilgili personel, ağır hapis veya ağır para cezası verilmesini gerektiren suçların işlendiğinin tespit edilmesi halinde, geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanınca görevden uzaklaştırılabilir. **Görevden uzaklaştırılanların yerlerine, kesin hükme kadar, öncelikle dernek üyelerinden olmak üzere görevlendirme yapılır.**

Kamu yararına çalıştıklarına karar verilen dernekler, denetimler sonunda bu niteliklerini kaybettikleri tespit edilirse, birinci fıkra da öngörülen usulle haklarında alınan kamu yararına çalışan derneklerden sayılma kararı kaldırılır.

Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumunun tüzüklerini onaylamaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Kamu yararına çalışan derneklerin mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş gibi cezalandırılır.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşım KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Fazıl SAĞLAM, A. Necmi ÖZLER ve Serdar ÖZGÜLDÜR'ün katılmalarıyla 1.2.2005 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava dilekçesinde, ağır hapis veya ağır para cezası verilmesini gerektiren suçların işlendiğinin belirlenmesi halinde, kamu yararına çalışan derneklerin organlarında görev alan üyelerin veya görevli personelin yerine görevlendirme yapmak için İçişleri Bakanlığı'nın yetkili kılınmasının temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının sınırlandırılması ve dernek kurma hürriyetinin özüne dokunmak anlamına geldiği, dernek organlarında görev alanların yerlerinin herhangi bir biçimde geçici veya sürekli olarak boşalması halinde, boşalan yerler için nasıl seçim yapılacağına her derneğin kendi tüzüğünde düzenlenmesi gereken bir husus olduğu, derneklerin yetkili organlarının kararı olmadan iradeleri dışında görevlendirme yapmak için İçişleri Bakanlığı'nın yetkili kılınmasının, dernek kurma özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale olduğu, böylece, dernek kurma özgürlüğünün zedelendiği ve ölçüsüzce sınırlandırıldığı, Anayasa Mahkemesi'nin daha önce Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumu ile ilgili verdiği kararların benzer nitelikte olduğu, bu nedenlerle dava konusu düzenlemenin Anayasa'nın 2., 11., 13. ve 33. maddesinde yer alan ilkelere aykırı bulunduğu ileri sürülmüştür.

Yasa'nın 27. maddesinin üçüncü fıkrasının 1. tümcesinde kamu yararına çalışan derneklerin organlarında görev alanların, ağır hapis veya ağır para cezasının verilmesini gerektiren suçlar işlendiğinin tespit edilmesi halinde, geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanı'nca görevden uzaklaştırılabileceği ve iptali istenen ikinci tümcede de görevden uzaklaştırılanların yerlerine kesin hükme kadar öncelikle dernek üyelerinden olmak üzere görevlendirme yapılacağı öngörülmüştür.

Anayasa'nın "Dernek kurma hürriyeti" başlığını taşıyan 33. maddesinde, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahip olduğu, hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı, dernek kurma hürriyetinin ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği, dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği, derneklerin kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonulabileceği, ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suçun işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca bulunması halinde, kanunla bir merciin derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği, bu merciin kararının yirmi dört saat içinde, görevli hâkimin onayına sunulacağı, hâkimin kararını kırksekiz saat içinde açıklayacağı, aksi halde, bu idari kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür.

Öte yandan, Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamanın Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

Dernek tüzelkişiliğinin kurucu unsurlarının derneğin tüzük ve organları olduğu, derneklerin, kuruluş sözleşmesi niteliğindeki tüzüklerini kendilerinin oluşturabilecekleri, değiştirebilecekleri, organlarını belirleyebilecekleri, organlarının iradeleri dışında ancak mahkeme kararı ile kapatılabilecekleri, dernek kurma özgürlüğünün kapsamı içinde bulunmaktadır.

Derneklerin organlarında görev alan üye veya ilgili personelin herhangi bir nedenle görevlerinden ayrılmaları halinde yerlerine hangi usûlle seçim yapılacağının her derneğin kendi tüzüğünde belirlenmesi, dernek kurma özgürlüğünün doğal sonucudur.

İptali istenen kuralla, dernek organlarındaki görevlerinden uzaklaştırılan üyeler veya diğer ilgili personelin yerine, kesin hükme kadar öncelikle dernek üyelerinden olmak üzere, İçişleri Bakanı'nca görevlendirme yapılması dernek kurma özgürlüğüne Anayasa'nın 33. maddesinde öngörülme bir müdahale oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 13. ve 33. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Anayasa'nın 13. ve 33. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilen Kural'ın, ayrıca 2. ve 11. maddeler yönünden de incelenmesine gerek görülmemiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

4.11.2004 günlü, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27. maddesinin üçüncü fıkrasının son tümcesi 5.1.2006 günlü, E.2005/8, K.2006/2 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu tümcenin uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmi Gazete'de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA 5.1.2006 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

4.11.2004 günlü, 5253 sayılı “Dernekler Kanunu”nun 27. maddesinin üçüncü fıkrasının son tümcesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 5.1.2006 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Tülay TUĞCU

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Esas Sayısı : 2005/8
Karar Sayısı : 2006/2

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Ahmet AKYALÇIN

Üye

Mehmet ERTEN

Üye

A. Necmi ÖZLER

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Şevket APALAK

Üye

Serruh KALELİ

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT